

ERGENLER İÇİN DİNÎ İNANÇ ÖLÇEĞİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Ümit HOROZCU*
Zühre DEMİR**

Makale Geliş: 09.01.2018

Makale Kabul:23.03.2018

ÖZET

Bu çalışmada Ergenler İçin Dinî İnanç Ölçeği'nin (EDİÖ) geçerlik ve güvenirlik analizine ilişkin bulgulara yer verilmektedir. Nihai çalışma İstanbul'da İmam-Hatip Lisesi, Anadolu Lisesi ve Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olmak üzere 3 farklı lise grubunun 3. ve 4. sınıflarında eğitim görmekte olan 442 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin geçerliği açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi; güvenirliği ise Cronbach's Alpha, Spearman Brown iki yarı test korelasyonu teknikleri ile sınanmıştır. Yapılan analiz sonucunda güvenirlik katsayısı yüksek (Cronbach's Alpha .938, Spearman-Brown Coefficient .928 ve $r = .86.5$), geçerliği iyi düzeyde ($X^2 /df = 3.6$, RMSEA = 0.080, NFI = 0.97, NNFI = 0.97, CFI = 0.98 ve RFI = 0.96, RMR = 0.037, SRMR = 0.042, GFI = 0.89, AGFI = 0.86) 18 maddeden oluşan tek boyutlu ölçeğe ulaşılmıştır. Güvenirlik analizi neticesinde ulaşılan bulgular ölçeğin güvenirlik katsayılarının yeterli olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar kelimeler: Din, Dindarlık, Dinî İnanç, Dinî şüphe, Ölçek

RELIGIOUS BELIEF SCALE FOR ADULTS: THE STUDY OF RELIABILITY AND VALIDITY

In this study Religious Belief for Adolescents Scale's reliability and validity analyses are presented. The data was collected from 442 adolescents who are 3th and 4th grade students in three different kinds of highschool one of which is a Imam-Hatip Highschool, one is Anatolian Highschool and one is a Vocational and Technical Anatolian Highschool in İstanbul. The analyses show that Religious Belief for Adolescents Scale consists of 18 items and one dimension. And the scale is reliable (Cronbach's Alpha .938, Spearman-Brown Coefficient .928 ve $r = .86.5$) and valid ($X^2 /df = 3.6$, RMSEA = 0.080, NFI = 0.97, NNFI = 0.97, CFI = 0.98, RFI = 0.96, RMR = 0.037, SRMR = 0.042, GFI = 0.89, AGFI = 0.86).

Religion, Religious Beliefs, Religious Doubt, Scale

* İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğ. Üyesi; umit.horozcu@istanbul.edu.tr

** Bahçelievler Çobançeşme Anadolu İmam Hatip Lisesi Öğretmen; zuhredemir1@gmail.com

1. Giriş

Bu makalede güvenilirlik ve geçerlik çalışması takdim edilen “Ergenler İçin Dinî İnanç Ölçeği” (EDİÖ), adından da anlaşılacağı üzere dindarlığın inanç boyutuna zgü bir lçüm yapmayı hedeflemektedir. Aşağıda grüleceği gibi, ölkemizde bir kısmı Batı’da geliştirildikten sonra dilimize ve kültürümüze uyarlanan, bir kısmı ise zgün olarak dilimizde geliştirilen, psikometrik zellikleri bakımından oldukça başarılı dindarlık lçekleri bulunmaktadır. Bu lçeklerin bazıları inanç, ibadet, bilgi, etki ve ahlak gibi alt boyutlarıyla genel olarak dindarlığı; bazıları ise dinî ynelim (iç güdümsel-dış güdümsel), dinî motivasyon, dinî tutum, dinî etki gibi alt boyutları müstakil olarak lçmektedir. Bazı lçekler ise maneviyatı/spiritüelliği lçmeye ynelik olarak hazırlanmıştır.

Empirik araştırma içeren tez ve makale çalışmalarını incelerken hedef rneklemin yaş, kültür ve zekasına hitap eden lçek bulamamak, bulunan lçeklerin ise çok uzun ve kullanışsız olması veya dindarlığın birkaç boyutunu lçüyor olması gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. Bizi bu lçeği geliştirmeye iten sebep ise ergenlerin dinî inanç ve şüphelerini lçmeye ynelik tek boyutlu ve kullanışlı bir lçeğe ihtiyaç duymamız olmuştur. EDİÖ, İslam dininin temel inanç esasları dikkate alınarak, üzerinde tartışma bulunmayan inanç konularına ne lçüde inanıldığını tespit etmeye ynelik bir lçektir. Ölçek sadece inancı lçtüğü için, dindarlığın ibadet, bilgi, ahlak, tecrübe, maneviyat gibi ynelerinin lçümünde kullanılabilecek nitelikte değildir. Öte yandan lçek geliştirilirken benlik ve kimlik arayışının baş gsterdiği, dinî şüphe ve tereddütlerin çokça grüldüğü ergenlik dnemindeki bireyler hedeflenmiştir. Ergenliğin kabaca kızlarda 12 yaşında başlayıp 21’de bittiği, erkeklerde ise 13’te başlayıp 22’de bittiği düşünülürse,¹ lçek adole-san da denilen ilk yetişkinlik ncesini yaşamakta olan genç bireylerin dinî inanç ve şüphelerini lçmek üzere geliştirilmiştir. Ölçek esasen tam inançtan tam şüpheye uzanan bir skalada bireylerin hangi noktaya düştüğünü tespit etmeyi sağlamaktadır. Bu bakımdan dini inanç düzeyini ölçebildiği gibi dini şüphe düzeyini de ölçebildiği unutulmamalıdır. Yapılması gereken yalnızca makalenin ilgili bölümünde ters hesaplandığı sylenen maddeleri düz, düz maddeleri de ters hesaplamaktır.

1 Rasim Bakırcıoğlu, *Ansiklopedik Psikoloji Sözlüğü*, Ankara, Anı yayıncılık, 2006, s. 99

Literatür

Dinî şüphe veya bunun karşısında dinî inanca yönelik olarak alanyazında pek çok ölçek çalışmasının bulunduğunu görmekteyiz. Bilhassa din psikolojisini, din sosyolojisini ve din eğitimini içine alan din bilimleri akademisyen ve araştırmacıları, dindarlığı birden fazla alt boyutuyla ölçen araçlar geliştirilmiştir. Ekşi'nin (2001) Dinî Başa Çıkma Ölçeği,² Onay'ın (2002) "Dinî Yönelim Ölçeği",³ Yapıcı'nın (2006) "Dinin Etkisini Hissetme Ölçeği",⁴ Sezen'in (2010) dilimize uyarladığı "Dinsel Fundamentalizm Ölçeği",⁵ Memiş'in (2003) "Dinsel Başa Çıkma Ölçeği",⁶ Coştu'nun (2009) "Dinî Yönelim Ölçeği",⁷ Ok'un (2009) "İnanç/ Dünya Görüşü Şemaları Ölçeği",⁸ yine Ok'un (2011) "Dinî Tutum Ölçeği",⁹ Karaçay'ın (2011) "Dinî Eğilim Ölçeği",¹⁰ Çayabatmaz'ın (2016) "İslamî Dindarlık Ölçeği",¹¹ Yaşar'ın (2015) "Dinî Şuur Ölçeği",¹² Şahin ve arkadaşlarının (2012) "Dinî Yükleme Ölçeği",¹³ Akın ve arkadaşlarının (2014) standardize ettikleri "Dinsel Aktiviteler Ölçeği",¹⁴ Kuşat ve

- 2 Bkz.Halil Ekşi, "Başaçıkma, Dini Başaçıkma ve Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma", Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa, 2001.
- 3 Ahmet Onay, "Dini Yönelim Ölçeği: Ölçek Geliştirmede Yöntem, Teorik Altyapı, Geçerlilik ve Güvenilirlik" *İslamiyat Dergisi*, 2006, 5(4), ss. 181-192.
- 4 Asım Yapıcı, "Yeni Bir Dindarlık Ölçeği ve Üniversiteli Gençlerin Dinin Etkisini Hissetme Düzeyi: Çukurova Üniversitesi Örneği", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006. 6(1), ss. 66-116.
- 5 Abdulvahid Sezen,"Dinsel Fundamentalizm Ölçeğinin Türkçe Çevirisinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, 30, ss. 136-147.
- 6 Hacer Memiş, "Dinsel Başaçıkma Faaliyetleri Ölçeğinin Güvenilirlik Ve Geçerlik Çalışması", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2003
- 7 Yakup Coştu, "Dine Normatif ve Popüler Yaklaşım: Bir Dini Yönelim Ölçeği Denemesi", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, 8(15), 119-139.
- 8 Üzeyir Ok, "Dini Şemalar Ölçeğinden İnanç veya Dünya Görüşü Şemaları Ölçeğine", *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 2009, 35(2), Sivas, ss. 149-155.
- 9 Üzeyir Ok, Dini Tutum Ölçeği: Ölçek Geliştirme ve Geçerlik Çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2011, 8(2), ss. 528-549.
- 10 Gülfer Karaçay, "İşsiz Bireylerde Yaşam Doyumu: Eğitim, Dini Duygulanım ve Sistemi Meşrulaştırma Bakımından Bir İnceleme",Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2011.
- 11 Emine Çayabatmaz, "Kur'an'ı Kerim Bağlamında İslami Dindarlık Ölçeği Denemesi" Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2016.
- 12 Beyazıt Y. Seyhan, "Dini Şuur Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması",*Ekev Akademi Dergisi*, 2015, 61(61), ss. 399-414.
- 13 Adem Şahin ve ark., "Dini Yükleme Ölçeğinin Psikometrik Özellikleri", *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2012, 5(1), ss. 131-157.
- 14 Ahmet Akın ve ark., "The Validity and Reliability of the Turkish Version of the Religious Activities Scale", *2nd International Conference on Ethics Education*, 22-24 Mayıs, 2014, Ankara.

Bulut'un (2016) "Dinî Dünya Görüşleri Ölçeği",¹⁵ Uysal ve arkadaşlarının (2015) "Motivasyonel Dindarlık Ölçeği"¹⁶ bunlardan bazılarıdır.

Görüldüğü üzere dindarlığı çeşitli açılardan ölçebilen çalışmalar bulunmaktadır. EDİÖ ise gerek ergenler için düzenlenmiş olması gerekse tersinden düşünüldüğünde dinî şüpheyi de ölçmek üzere kullanılabilecek bir ölçek olmasıyla ön plana çıkmaktadır. Öte yandan dinin yalnızca inanç yönünü ölçen tek faktörlü yapısı nedeniyle diğerlerinden ayrılmaktadır. Bu bakımdan bilhassa din psikolojisi araştırmalarında araştırmacıların yararlanabileceği kullanışlı bir ölçek olacağını düşünmekteyiz.

2. Ergenler İçin Dinî İnanç Ölçeği (EDİÖ)

2.1. Süreç

Ölçek, birkaç aşamalı çalışmanın arkasından teşekkül ettirilmiştir. Öncelikle alanyazın taranarak dindarlık ölçeklerinin içerikleri ortaya konulmuştur. Müslüman örneklemeler için inançlılığın yanı sıra dinî şüphe konusunda da fikir verecek bir ölçeğe olan ihtiyaç tespit edilmiştir. Arkasından bir yönü dinî inanç, diğer yönü ise dinî şüphe anlamına gelen soru havuzu oluşturulmuştur. 30 sorudan oluşan anket formu İstanbul'daki bir İmam-Hatip Lisesinde 73 öğrenciye uygulandıktan sonra ilk verilerden formun iç tutarlılığı test edilmiştir. Daha ilk uygulamada yüksek bir Cronbach's Alpha değeri tutturulmuş olmasına rağmen soruların anlaşılabilir ve anlaşılmayan yönleri tartışılmış, bazı ölçek maddeleri çıkarılmış bazıları revize edilmiştir. Revizyonun arkasından 2017 yılının Kasım ayında yine aynı okulda bu kez 75 öğrenci üzerinde yeni bir deneme yapılmış ve ortaya çıkarılan ölçek maddelerinin oldukça elverişli olduğu ve yine yüksek iç tutarlılık katsayısı verdiği görüldükten sonra ölçeğe son hali verilecek nihai uygulama gerçekleştirilmiştir.

2.2. Katılımcılar

Unutulmamalıdır ki yaş ve cinsiyet gibi belirli değişkenlere ilişkin homojenlik sağlanması kaydıyla ölçek geliştirme çalışmalarında nicel araştırma yöntemlerinde kullanılan örnekleme yöntemlerini kullanma zorunluluğu yoktur. Zira bu, popülasyonun dini inanç düzeyini ölçmeyi değil, ölçüm yapmayı sağlayacak bir araç geliştirmeyi amaçlayan bir

15 A.Kuşat, M. B. Bulut, "Dini Dünya Görüşleri Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2016, 9(43), ss. 2502-2509.

16 Veysel Uysal ve ark., "Motivasyonel Dindarlık Ölçeği (MMRI) Üzerine Bir Değerlendirme", *İslami Araştırmalar Dergisi*, 2015, 25,ss. 15-27.

çalışmadır. Bu nedenle kota örnekleme, küme örnekleme vb. yöntemlerden birine başvurma gereği bulunmamaktadır. Bu çerçevede nihai çalışma İstanbul'da biri İmam-Hatip Lisesi, diğeri Meslekî ve Teknik Anadolu Lisesi ve sonuncusu Anadolu Lisesi olmak üzere üç farklı türden birer lisede 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin oluşturduğu 277'si kız ve 165'i erkek olmak üzere toplam 442 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. KMO testi sonuçlarında görüleceği gibi örneklemin büyüklüğü oldukça yeterlidir. Diğer taraftan ölçeğin ergenler için geliştirildiği göz önünde bulundurulduğunda katılımcıların lise 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden oluşturulmasının isabetli olduğu düşünülmektedir.

2.3. Ölçeğin Yapısı ve Hesaplama

Tek faktörden oluşan EDİÖ, cevapları "Hiçbir Zaman Böyle Düşünmüyorum" (1 Puan), "Nadiren Böyle Düşünüyorum" (2 Puan), "Ara sıra Böyle Düşünüyorum" (3 Puan), "Genellikle Böyle Düşünüyorum" (4 Puan) ve "Her Zaman Böyle Düşünüyorum" (5 Puan) olmak üzere 5'li Likert tipi 18 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 18, en yüksek puan ise 90'dır. Puanın yükselmesi kişinin İslam dinine dair inanç düzeyinin yükselmesi, yani dinî şüphesinin azalması, ölçekten aldığı puanın düşmesi ise dinî inancının düşmesi yani dinî şüphesinin artması anlamına gelmektedir. 18 maddenin 7'si (5.,6.,10.,12.,16.,17. ve 18.) ters, 11'i ise düz olarak hesaplanmaktadır.

2.4. Geçerlik Analizi

2.4.1. Açıklayıcı faktör analizi

Elde edilen verilerin faktör analizine uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Küresellik (Sphericity) Testi ile hesaplanmıştır. 442 katılımcıdan elde edilen verilerle yapılan faktör analizinde KMO değeri .954 çıkmıştır. Bu değer aynı zamanda örneklem büyüklüğünün yeterli ve faktör analizi için uygun olduğu anlamına da gelmektedir.¹⁷ Barlett testi sonucunda da kay kare değeri anlamlı bulunmuştur [$X^2 = 4883.979$, $p = .000$]. Bu veriler, yapının faktör çıkartmak için uygun olduğunu göstermektedir.

Total Variance Explained tablosunda görülüşü gibi tek bir faktörün ölçeğin toplam varyansının % 51.899'unu açıkladığı tespit edilmiştir ki sosyal bilimlerde geliştirilen tek faktörlü ölçeklerde bu tek faktörün, toplam varyansın %30'unu açıklaması yeterli kabul edilmektedir.¹⁸ Bu

17 Ö. Çokluk, G. Şekercioğlu, Ş. Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik*, Pegem Akademi, Ankara 2012, s. 219.

18 Çokluk ve ark., *a.g.e.*, s. 227.

da EDİÖ'nün tek faktörlü ve geçerli bir ölçek olduğuna işaret etmektedir.

Açıklanan Toplam Varyans Tablosu

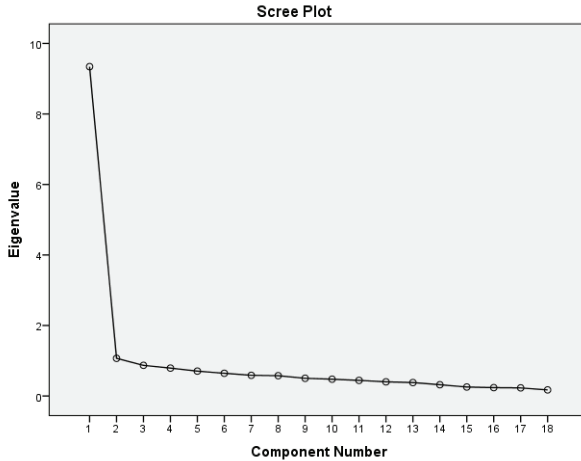
Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	9,342	51,899	51,899	9,342	51,899	51,899
2	1,069	5,936	57,835			
3	,869	4,828	62,663			
4	,791	4,395	67,058			
5	,705	3,916	70,974			
6	,645	3,583	74,557			
7	,587	3,263	77,820			
8	,576	3,200	81,020			
9	,502	2,790	83,810			
10	,476	2,644	86,454			
11	,443	2,464	88,917			
12	,402	2,231	91,148			
13	,381	2,116	93,265			
14	,319	1,773	95,038			
15	,254	1,414	96,452			
16	,237	1,316	97,767			
17	,230	1,275	99,043			
18	,172	,957	100,000			

30 maddeyle başlanan analiz sürecinde yapılan açımlayıcı faktör analizinde faktör yükleri düşük olan veya zayıf bir şekilde dağılan 11 madde analiz dışı bırakılarak madde sayısı 19'a indirilmiştir. Ancak aşağıda görüleceği üzere doğrulayıcı faktör analizinde 19. maddenin iyi uyum vermemesi nedeniyle bu madde de analiz dışı bırakılarak kalan 18 madde hem açımlayıcı hem de doğrulayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Kalan 18 maddenin analizini yaparken, kuramsal açıdan tek faktörlü bir yapının daha uygun olacağını düşündüğümüz için tek faktörlü bir tablo istedik. Bu nedenle de tablo bu şekilde çıktı. Halbuki bu tabloda ve aşağıdaki iki faktörlü bileşenler matrisi tablosunda görüldüğü gibi öz değeri (eigenvalue) 1'in üzerinde olan iki faktör ortaya çıkmaktadır. Ne var ki varyansın yüzde 51.89'ünü açıklayan birinci faktörün ardından sadece yüzde 5.9'unu açıklayan ikinci faktöre giren maddelerin faktör yükleri oldukça düşük olmasının yanı sıra bu maddelerin birinci faktördeki yük değerlerinden yeteri kadar daha azdır. Bu durum ikinci faktörün ihmal edilebileceğini göstermektedir.

İki faktör için yapılan bileşenler matrisi tablosu:

	Component	
	1	2
1	.855	
2	.847	
3	.829	
4	.815	
5	.769	
6	.750	
7	.746	
8	.728	
9	.714	
10	.702	.419
11	.700	
12	.692	
13	.665	
14	.658	
15	.618	-.487
16	.600	.495
17	.597	
18	.596	

Screeplot çizelgesi incelendiğinde grafiğin keskin yamaç şeklindeki birinci faktörün ardından plato yaptığı görülmektedir. Bu da ölçeğin tek faktörlü bir yapı arzettiğini onaylamaktadır.

Tek faktöre göre oluşturulan bileşenler matrisi tablosunda görüleceği üzere 18 maddenin tamamının faktör yükleri .596 ve üzerindedir. Oysa .30'un üzerinde olması bile yeterli görülmektedir.¹⁹ Bu durumda

19 Büyüköztürk, Şener, "Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirme'de Kullanımı", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 2002, 32, ss. 470-483.

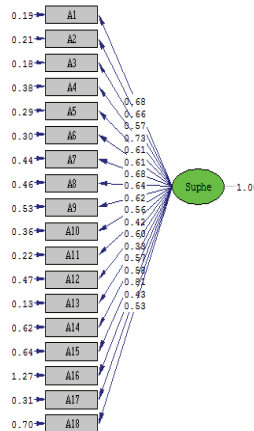
yapı geçerliği için yapılan açımlayıcı faktör analizinde ölçeğin tek bir faktörden oluştuğu görülmüştür.

Tablo: Tek faktörlü bileşenler matrisi tablosu

	Component
	1
1- Kur'an, Allah tarafından gönderilmiş kutsal bir kitaptır.	,855
2- Biz göremesek de melekler vardır.	,847
3- Hz. Muhammed, Allah'ın gönderdiği bir peygamberdir.	,829
4- Kur'an'ın emir ve yasaklarına uymak gerekir.	,815
5- Yeniden dirilip hesap vereceğimiz fikri tamamen uydurmadır.	,769
6- Peygambere itaat gereksizdir.	,750
7- Öldükten sonra yeniden diriltileceğiz ve bu dünyada yaptıklarımızın karşılığını göreceğiz.	,746
8- Allah'ın duaları işittiğine inanıyorum.	,728
9- İyi kullar, bu dünyadaki iyiliklerinin karşılığını cennette görecekler.	,714
10- Kendini dine adayanlar ömürlerini boşa geçiriyorlar.	,702
11- Bir gün dünyanın sonu gelecek ve kıyamet kopacak.	,700
12- Din, psikolojik ihtiyaçtan doğmuştur, gerçekliği yoktur.	,692
13- Allah'ın var olduğunu düşünüyorum.	,665
14- Allah, samimiyetle edilen duaları kabul eder.	,658
15- Allah, Hz. Muhammed'ten önce de peygamberler göndermiştir.	,618
16- Bu zamanda fikirlerimizi din değil bilim yönlendirmelidir.	,600
17- Kur'an'ın günümüzde geçerliliği kalmamıştır.	,597
18- Oruç tutarak boş yere aç durmak mantıksızdır.	,596

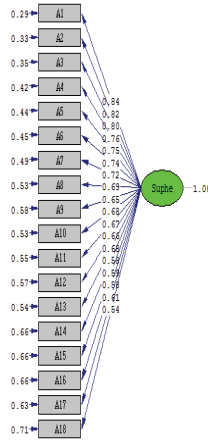
2.4.2. Doğrulayıcı faktör analizi

Dinî İnançlılık Ölçeği Path Diagramı

Chi-Square=512.73, df=135, P-value=0.00000, RMSEA=0.080

“Standardised solutions” path diagramı

Açımlayıcı faktör analizinin ardından tek faktörlü yapının uygunluğunu görmek amacıyla yaptığımız doğrulayıcı faktör analizinde ulaşılan sonuçlar aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo: Doğrulayıcı faktör analizi değerleri tablosu

χ^2 / df	RMSEA	NFI	NNFI	CFI	IFI	RFI	RMR	SRMR	GFI	AGFI
3.6	0.080	0.97	0.97	0.98	0.98	0.96	0.037	0.042	0.89	0.86

Tabloda da görüleceği üzere, $\chi^2 = 491.11$, $Df = 135$, P Value: 0.00, $\chi^2 / df = 3.637$,²⁰ Yaklaşık Hataların Ortalama Kare Kökü (Root Mean Square Error of Approximation - RMSEA)= 0.080²¹, Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index - NFI = 0.97²², Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Non-Normed Fit Index - NNFI) = 0.97²³, Görece Uyum İndeksi (Relative Fit Index-RFI) = 0.96²⁴ Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index - CFI) = 0.98²⁵, -IFI) = 0.98²⁶, Kök Ortalama Karekökü (Root Mean Square Residual -RMR) = 0.037²⁷, Standart Ortalama Kalanların Karekökü (Standardized Root Mean Residual-SRMR) = 0.042²⁸, Uyum İyiliği İndeksi (Goodness of Fit Index - GFI) = 0.89,²⁹ Dü-

20 3'ün altında olması mükemmel, 5'in altı orta düzey uyum.

21 .05'ten küçük olması mükemmel, 0.05 ile 0.10 arası kabul edilebilirdir.İdeal ve kabul edilebilir değerler için bkz. Ö. Çokluk, G. Şekercioğlu, Ş. Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik*, Pegem Akademi, Ankara, 2012.

22 .95'in üzerinde olması mükemmeldir.

23 .95'in üzeri mükemmel değerdir.

24 0.90'ın üzerinde olması iyi değerdir.

25 .05'in altı mükemmel, 0.05 ile 0.1 arası kabul edilebilir değerdir.

26 .90'ın üzerinde olması iyi değerdir.

27 .05'in altı mükemmel, 0.05 ile 0.1 arası kabul edilebilir değerdir.

28 .05'in altı mükemmel değerdir.

29 .90'dan büyük olması iyi değerdir.

zeldilmiş Uyum İyiliği İndeksi (Adjusted Goodness of Fit Index - AGFI) = 0.86³⁰. Bu değerler gözünde bulundurulduğunda tek faktrlü EDİÖ'nün iyi uyum verdiği sylenebilir.

2.5. Güvenirlik analizi

18 maddenin yeniden yapılan güvenirlik analizinde ölçeğin iç tu-tarlığını gösteren Cronbach's Alpha katsayısının .938 olduğu, iki yarı arasındaki korelasyon katsayısı $r = .865$ ve Spearman-Brown Coefficient katsayısı .928, Guttman Split-Half Coefficient katsayısı .922 oldu-ğu görülmüştür. 0.70'in üzerindeki değerlerin güvenirlğe işaret ettiği düşünülürse, bu değerler EDİÖ'nün oldukça yüksek bir güvenirlik kat-sayısına sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

2.6. Sonu

Din psikolojisi, din eğitimi, din sosyolojisi gibi din bilimleri başta olmak üzere insan üzerinde çalışmalar yapan araştırmacılar çeşitli boyutlarıyla dindarlığı sağlıklı şekilde lçen lçeklere ihtiyaç duymaktadır. İslam dinine dair, üzerinde hiçbir tartışma bulunmayan, Kur'an ve sünnete dayandırılmış 18 maddelik Ergenler İçin Dinî İnanç Ölçeği (EDİÖ), bir ynyüyle inancın düzeyini, diğey ynyüyle ise bu inanç konularına dair şüpheyilçmektedir. Esasen ergenler için geliştirilmiş basit ve anlaşılabilir yapıdaki bu lçeğin yetişkinler için de kullanılabileceğini düşünmekteyiz. Ne var ki bu ynde bir deneme uygulaması yapılmadığından yetişkinlere uygulanması konusunda ihtiyatlı olunmalıdır. Ölçeğin güvenirlğini ortaya koymak üzere yapılan analizlerde iç tutarlığını gsteren Cronbach's Alpha katsayısı .938 ve ikiye blme tekniğiyle elde edilen Spearman-Brown Coefficient katsayısı .928 ve iki yarı arasındaki korelasyon katsayısı.86.5olarak tespit edilmiştir. Geçerlik analizi kapsamında yapılan açımlayıcı faktır analizi sonucunda ortaya çıkan faktırün toplam varyansın yüzde 51.8'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Sosyal bilimler alanında geliştirilen tek faktrlü lçeklerde toplam varyansın yüzde 30'unun açıklanmasının yeterli olduğu kabul edildiği düşünülürse lçeğin tek faktrlü yapısı oldukça uygundur. Son olarak doğrulayıcı faktır analizi sonucunda uyum indeksleri $X^2 / df = 3.637$, RMSEA = 0.080, NFI = 0.97, NNFI = 0.97, CFI = 0.98, IFI = 0.98, RFI = 0.96, RMR = 0.037, SRMR = 0.042, GFI = 0.89 ve AGFI = 0.86 olarak tespit edilmiştir. Tatmin edici olduğunu syleyebileceğimiz bu değerler, EDİÖ'nün Türkiye'de ergenlerin dinî inanç düzeyini güvenilir ve geçerli bir şekilde lçen sağlıklı bir lçek olduğunu gstermektedir.

Kaynakça

- Akın A. ve ark., "The Validity and Reliability of the Turkish Version of the Religious Activities Scale", *2nd International Conference on Ethics Education*, 22-24 Mayıs, 2014, Ankara.
- Bakırcıoğlu, R., "Ansiklopedik Psikoloji Sözlüğü", Ankara, Anı yayıncılık, 2006.
- Büyüköztürk, Ş., "Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirme'de Kullanımı", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 2002, 32, ss. 470-483.
- Coştu, Y., "Dine Normatif ve Popüler Yaklaşım: Bir Dini Yönelim Ölçeği Denemesi", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, 8(15), 119-139.
- Çayabatmaz, E., "Kur'an'ı Kerim bağlamında İslami Dindarlık Ölçeği Denemesi", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Kayseri, 2016.
- Çokluk, Ö ve ark., *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik*, Pegem Akademi, Ankara, 2012.
- Ekşi, H., "Başarıya, Dini Başarıya ve Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma", *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Bursa, 2001.
- Karaçay, G., "İşsiz Bireylerde Yaşam Doyumu: Eğitim, Dini Duygulanım ve Sistemi Meşrulaştırma Bakımından Bir İnceleme", *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Mersin, 2011.
- Kuşat, A., Bulut M. B., "Dini Dünya Görüşleri Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2016, 9(43), ss. 2502-2509.
- Memiş, H., "Dinsel Başarıya Faaliyetleri Ölçeğinin Güvenilirlik Ve Geçerlik Çalışması", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İzmir, 2003.
- Ok, Ü., "Dini Şemalar Ölçeğinden İnanç veya Dünya Görüşü Şemaları Ölçeğine", *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 2009, 35(2), Sivas, ss. 149-155.
- Ok, Ü., "Dini Tutum Ölçeği: Ölçek Geliştirme ve Geçerlik Çalışması", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2011, 8(2), ss. 528-549.
- Onay, A., "Dini Yönelim Ölçeği: Ölçek Geliştirmede Yöntem, Teorik Altyapı, Geçerlilik ve Güvenilirlik" *İslamiyat Dergisi*, 2006, 5(4), ss. 181-192.
- Seyhan, B. Y., "Dini Şuur Ölçeği: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması", *Ekev Akademi Dergisi*, 2015, 61(61), ss. 399-414.
- Sezen, A., "Dinsel Fundamentalizm Ölçeğinin Türkçe Çevirisinin Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, 30, ss. 136-147.
- Şahin A. ve ark., "Dini Yükleme Ölçeğinin Psikometrik Özellikleri", *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2012, 5(1), ss. 131-157.

- Uysal, V. ve ark., “Motivasyonel Dindarlık Ölçeği (MMRI) Üzerine Bir Değer-
lendirme”, *İslami Araştırmalar Dergisi*, 2015, 25,ss. 15-27.
- Yapıcı, A., “Yeni Bir Dindarlık Ölçeği ve Üniversiteli Gençlerin Dinin Etkisini
Hissetme Düzeyi: Çukurova Üniversitesi Örneği”, *Çukurova Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006,6(1), ss. 66-116.